

UREJANJE PODEŽELJA – NOVA NALOGA GEODEZIJE

mag. Anton Prosen

FAGG-Oddelek za geodezijo, Ljubljana

Prispelo za objavo: 15.9.1992

Izveleček

V referatu podajam nekaj izhodišč za urejanje podeželja z agrarnimi operacijami, uveljavljenimi v Evropi, kot pobudo za razvoj geodetske stroke in priložnost za snovanje zemljiških informacijskih sistemov.

Ključne besede: *agrarne operacije, Geodetski dan, Rogaška Slatina, Slovenija, teoretski vidik, urejanje prostora, zemljiški informacijski sistem, 1992*

Abstract

The author presents some starting points for rural space management by land consolidations programmes, which have already been applied in Europe. This is as well a strong impetus for the development of the surveying branch and an opportunity to set up a land information system (LIS).

Keywords: *Geodetic workshop, land consolidations programmes, land information system, Rogaška Slatina, rural space management, Slovenia, theoretical view, 1992*

V podeželski prostor na Slovenskem posegamo ali smo še do nedavnega posegali parcialno in neusklajeno, predvsem zato, ker sta bila celostno in sektorsko planiranje nemočna. Posledice takšnega ravnanja se kažejo v podeželskem prostoru, v stihiji, ki vlada v njem, in po doli njegove krajine. Zato postaja tematika planiranja in urejanja podeželja vse bolj aktualna tudi pri nas. K temu so veliko pripomogli vplivi iz razvite Evrope, razvoj posameznih strok in navsezadnje nuja. Ker je to področje strokovnega dela izredno specifično in hkrati široko in celostno, predvsem pa izrazito interdisciplinarno, podajam nekaj izhodišč za urejanje podeželskega prostora in prenovu vasi z agrarnimi operacijami. Načini urejanja tega prostora so bili doslej ne le izrazito parcialni, temveč tudi nestrokovni.

Kljub temu da v Evropi pod različnimi izrazi, kot npr. Flurbereinigung, Remembrement rural, Landconsolidation, komasacija, pojmujejo različne vsebinske postopke za urejanje podeželskega prostora, pa imajo vsi ti nekaj skupnega. V posameznih državah se danes lotevajo agrarnih operacij – predvsem komasacij zaradi potreb, ki se kažejo v kmetijstvu, negi krajine, varstvu narave in okolja pa tudi zaradi razvoja posameznih območij. Treba je uresničiti regionalne programe pogozdovanja, vodnogospodarskih ureditev, predvsem pa graditi infrastrukturne objekte in naprave ter naselja.

Analize evropske zakonodaje, ki ureja agrarne operacije (komasacije), kažejo, da ima večina držav za to posebne predpise, nekatere pa imajo le-te včlenjene v

druge zakone, na primer v zakone o kmetijstvu in urejanju zemljišč. Pravniki ugotavljajo, da so povsod v Evropi določila v teh zakonih vsebinsko slabo povezana z zakonodajo z drugih področij, posebno iz planiranja; v vseh pa je namenjena velika pozornost ureditvi pravnih razmerij lastništva in povezavi s postopki ekspropriacije.

Agrarne operacije so tisti strokovno-tehnični postopki, s katerimi tehnično, ekološko in pravno preurejamo podeželski prostor ter ustvarjamo možnosti za vsesplošni razvoj, predvsem za razvoj kmetijstva. Slovensko kmetijstvo povečini nima takih možnosti, zato bo treba še veliko vložiti v agrarnotenično ureditev podeželskega prostora, in hkrati ohranjati in urejati nekonfliktno agrarno krajino, ki ima večfunkcionalni (multifunkcionalni) pomen. Agrarne operacije v večini evropskih držav so razvojni in izvedbeni mehanizmi za uresničitev planov na različnih ravneh urejanja podeželja. Pri tem so upošteevane posebne značilnosti tega ekološko in socialno občutljivega prostora, hkrati pa te operacije pripomorejo k urejanju, sanaciji in razvoju vaških naselij. Tako zasnovani načrti zanje postanejo prostorskoplanski dokumenti, in ne zgolj sektorski načrti. V njih so upošteevane celostne potrebe določenega območja in načrtovalsko-metodološke zahteve za njegovo izdelavo, pa tudi ekološke in oblikovno-urejevalne zahteve, tako za ureditev funkcionalnega in delovnega prostora vasi kot tudi za ureditev in sanacijo vaškega naselja.

Če nam agrarne operacije omogočajo postopke za celosten razvoj določenega območja, moramo ob tem spremeniti tudi odnos do agrarne krajine, njenih ekoloških zmogljivosti in kulturne dediščine. Tako imenovano sonaravno urejanje kmetijskega prostora z agrarnimi operacijami je lahko pomemben spodbujevalec razvoja (rekreacija idr.). Načrtno, celostno urejanje podeželskega prostora zahteva poleg ustrezne zakonodaje, tudi vzpostavitev baz podatkov, ki nam olajšajo odločanje o aktiviranju ter izrabi potencialov določenega prostora. Poleg bistvenih podatkov o zemljiščih – ti so v katastru in zemljiški knjigi – si vse države prizadevajo izoblikovati ustrezen zemljiški informacijski sistem (ang.: land information system-LIS) kot strokovno podlago za pravno, administrativno in ekonomsko odločanje in pomoč pri planiranju in razvoju. Sodoben zemljiški informacijski sistem naj bi po mnenju nas, uporabnikov, vseboval na eni strani baze prostorskih podatkov o zemljišču nekega območja, na drugi pa postopke in tehniko za sistemsko zbiranje, obdelavo, razvrščanje in ažuriranje podatkov. Tak informacijski sistem bi bil podlaga za relevanten sistem podatkov o prostoru, in bi nam olajšal povezovanje podatkov znotraj sistema z drugimi nujnimi podatki v zvezi z zemljiščem. Za urejanje kmetijskega prostora in vasi so podatki o lastništvu izredno pomembni.

Zemljiški informacijski sistem, dopolnjen z demografskimi podatki in s podatki o zgrajeni strukturi ter znanstvenimi izsledki o hidrologiji, vegetaciji, živalskih vrstah, tleh, geologiji, topografiji idr., bi nam omogočal dovolj strokovno načrtovanje urejanja prostora. Na zemljiške informacijske sisteme je še posebno vezano varovalno ekološkokrajinsko načrtovanje (kartiranje biotopov, kartiranje malih krajinskih struktur, zdajšnja raba idr.). Ob pomanjkanju primernih baz podatkov si planerji pomagamo s podatki iz katastra in zemljiške knjige ter z nekaterimi evidencami. Z metodami inventarizacije prostora in analize krajine pa dopolnjujemo potrebne podatkovne podlage za vsako nalogo posebej. Gre za posamične, delne rešitve, uporabne tedaj, ko se pojavi potreba po informacijah. Posamezni sektorji obdelujejo podatke in informacije; zbirajo jih sami ali pa jih dobe v podatkovnih bazah nekaterih

služb ali pooblaščenih zavodov. Sistem podatkov in evidenc je ponavadi prilagojen predvsem potrebam upravnega dela, manj pa potrebam planiranja in odločanja. Informacijski sistem, potreben za urejanje kmetijskega prostora, bi moral temeljiti na zemljiškem informacijskem sistemu, ki bi ga kot podlago za zbiranje, obdelavo in ažuriranje uporabljali tudi različni sektorji. Šele povezovanje s sektorji nam omogoča celostno urejanje kmetijskega prostora.

Uporabniki podatkov zemljiškega katastra, potrebnih za urejanje podeželja, ugotavljamo, da je ta osnovna geodetska evidenca v posameznih območjih Slovenije tako zelo neuskklajena, da smo za njeno prihodnost upravičeno zaskrbljeni. Raziskave v zvezi s prenovo vasi, narejene na Katedri za prostorsko planiranje (FAGG), so pokazale, da stanje na območju posameznih vasi ni bilo ažurirano več desetletij. Zato zahtevamo pri prevzemu tovrstnih nalog, da naročnik opravi reambulacijo načrtov in izvede spremembe. Izkazalo se je, da gre v posamezni vasi za tako velike spremembe, da bi bilo pravzaprav nujno opraviti novo izmero. Šele podatki (digitalizirani), dobljeni z novo izmero, bi bili primerna podlaga za načrtovanje prenove in ureditve vasi. Po končanem načrtovalnem delu bi podatke dopolnili in izdelali katastrske načrte, skratka vzpostavili zemljiški informacijski sistem. Ob tem se sprašujemo, kakšno stanje bomo digitalizirali za vzpostavitev zemljiškega informacijskega sistema?

Drugi je veliko do tega, da se uredi podeželski prostor, to pa je priložnost, da pospešimo vzpostavitev zemljiškega informacijskega sistema, saj daje to področje dela veliko možnosti za razvoj geodezije, in sicer: fotogrametriji, novim izmeram, pripravi topografskih načrtov in kart idr. Skratka, gre za novo dejavnost, ki jo geodezija mora vvrstiti v vzgojno-izobraževalni sistem, raziskovanje in strokovno prakso. Slovenija, predvsem Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano, se v prizadevanjih za celostni razvoj podeželja povezuje predvsem z Bavarsko, kjer so geodeti nosilci akcij urejanja podeželskega prostora in vasi. Škoda, da pri slovenskih prizadevanjih geodeti tako malo sodelujemo.

Vir:

Prosen, A., 1992, Urejanje podeželskega prostora s poudarkom na ekološkem vrednotenju, Osnutek doktorske disertacije, FAGG, Ljubljana.

Recenzija: *prof.dr. Ana Barbič
Janez Urh*